

ПОЛІТИКА

«Не карати невинних росіян»: ЄС готує обмеження для російських дипломатів, військових та спортсменів

Олена Абрамович

09 жовтня 2026, 19:04

Москва 24 серпня 2022 року під час російських військових дій в Україні

Слухати 12 хв.

Гібридні атаки Росії у країнах ЄС, особливо знайдений в аеропорту Лейпцига російський дрон з вибухівкою, стали стимулом вчергове підняти дискусію про те, як ЄС може обмежити в'їзд росіян на свою територію. Німеччина та низка інших держав хочуть, щоб російським дипломатам тепер доводилось просити дозвіл на

пересування з країни в країну ЄС, а учасників війни узагалі не допускали. Загальну заборону для комбатантів раніше саботували країни, які боялись втратити заодно російських туристів, – Франція, Італія та Іспанія.

Чого очікувати від нового «сезону» дискусій на цю тему – Радіо Свобода опитало дипломатів з країн-членів ЄС та високопоставлених чиновників Євросоюзу.

- Серпень – у Німеччині, в аеропорту Лейпцига виявили російський дрон із вибухівкою.
- Вересень – у Польщі підпалили завод, який виробляє компоненти для дронів.
- Липень – Рада ЄС оголосила про санкції через російські кібератаки на Францію, Німеччину, Польщу, Кіпр, Нідерланди, Австрію, Словаччину, Румунію та Фінляндію. Під обмеження потрапили 9 людей і чотири компанії.

Та задля безпеки ЄС заходи мають бути серйозніші, вважають у багатьох столицях.

«Ми бачимо, як росіяни залучені до цих гібридних та інших атак проти держав-членів. Тому є значний інтерес до ретельнішого контролю за тим, скільки росіян можуть подорожувати до Європи», – сказав Радіо Свобода високопосадовець ЄС, не уповноважений давати офіційні коментарі ЗМІ.

«Ми ще багато чого можемо зробити, щоб не карати невинне російське населення, а водночас краще захищати себе за допомогою візових інструментів», – додав він.

Питання обговорять на зустрічі міністрів закордонних справ 12 жовтня в Люксембурзі. І насамперед візьмуться за дипломатів.

Дипломати з обмеженнями

Для російських дипломатів у ЄС уже діє обмеження пересування Шенгенською зоною. З січня 2026 року ЄС змусив їх повідомляти держави ЄС, у яких вони працюють, про подорожі до інших країн ЄС. Така норма була включена до 19-го пакета санкцій.

Тепер Німеччина, обурена останніми диверсіями, і низка інших держав-членів хочуть піти далі.

«Є кілька держав-членів, які хочуть перейти від повідомлення до отримання дозволу. Це означає, що російські дипломати, акредитовані, наприклад, у Бельгії, для поїздки до Франції чи Данії повинні будуть отримати дозвіл цих країн», –

пояснив один із дипломатів ініціативу, яку обговорять міністри на наступній зустрічі.

За його словами, вимога могла б поширюватися як на службові поїздки, так і на приватні подорожі.

«Досі вони могли повідомити й поїхати. Тепер це могло б стати повноцінним обмеженням», – додав дипломат.

«Країни, які мають велику російську дипломатичну присутність, мають досить чіткі позиції. Тут я насамперед говорю про держави, які приймають великі міжнародні організації», – зазначив інший дипломат.

Мова йде про Австрію, де працює значна кількість російських дипломатів при ОБСЄ та структурах ООН, а також Бельгію, де зосереджено найбільша кількість посольств з огляду на наявність штаб-квартири НАТО та інституцій ЄС.

Символ штаб-квартири ОБСЄ на стіні біля входу до офісу ОБСЄ у Відні, Австрія, 24 лютого 2019 року

«Ми також знаємо, що значна частка російських дипломатів у Європейському Союзі насправді є співробітниками розвідки. Тому є вагомі підстави вимагати таких заходів», – сказав один із дипломатів.

Водночас дипломати-співрозмовники Радіо Свобода поки не очікують ухвалення нового спільного рішення на засіданні в понеділок.

«З огляду на ескалацію дедалі більше держав-членів наполягають на жорсткішому підході. Але це питання ще обговорюється, і рішення зараз не буде ухвалене», – сказав один із них.

| Комбатанти

Російські військові, які брали участь у війні в Україні, – це та категорія росіян, щодо заборони для якої найменше суперечок серед країн-членів ЄС.

«За моєю особистою оцінкою, серед усіх держав-членів існує повна солідарність і стовідсоткова підтримка запровадження згаданих обмежень, зокрема щодо колишніх учасників бойових дій», – сказав високопоставлений чиновник ЄС.

На етапі підготовки такого рішення Європейська служба зовнішньої дії пропонувала заборонити в'їзд навіть тим, кого примусово мобілізували і він дезертирував.

Ініціатором заборони на в'їзд для комбатантів були країни Балтії, і наполягали на тому, що вона мала б бути автоматичною та всеохопною.

І в липні 2026 року держави-члени в межах 21-го пакета санкцій погодили правову основу для такої заборони, щоправда, у дещо пом'якшеному варіанті, ніж хотіли країни Балтії.

Російський військовослужбовець на тлі військової техніки із Z-символікою

У той час як у початковій пропозиції йшлося про те, що росіяни під час подачі на візу мали б самостійно доводити, що вони не були учасниками бойових дій, фінальна версія санкцій була значно звужена.

Цьому посприяли країни ЄС, які приймають найбільше російських туристів – Франція та Італія. Вони не хотіли жодних санкційних обмежень щодо шенгенської політики, занепокоєні тим, що це створить прецедент і наступним кроком може стати заборона в'їзду для російських туристів.

Тож нехайна заборона на візи для комбатантів у 21-му пакеті не міститься. Натомість Раду ЄС попросили підготувати правила для застосування таких візових обмежень. А також передбачили виняток для військових, які нададуть переконливі докази того, що вони дезертирували або виступають проти російської армії.

Отож, Рада ЄС готує механізм, але переговини щодо нього складні. Бо вже зараз перевірка заявників на отримання віз займає багато часу, а кількість консульських працівників в Росії скоротилася. Більше того, серед персоналу консульств є чимало громадян Росії, і російська влада погрожувала їм судовим переслідуванням, якщо вони вимагатимуть документи про проходження військової служби.

«Головна складність – розробити захід, який буде юридично надійним і не поставить під загрозу цілісність Шенгенської зони. Легко сказати, що ми хочемо цього і що нам це потрібно. Але як саме реалізувати такий захід? Ось це найскладніше», – сказав Радіо Свобода один із дипломатів, пояснюючи, чому механізм стримування в'їзду для комбатантів досі не готовий.

Водночас дипломати сподіваються, що з огляду на зростаючі гібридні загрози зараз це питання буде просуватися швидше.

«Я не думаю, що мине багато часу, перш ніж ми зможемо застосувати нові, суворіші правила, зокрема щодо колишніх учасників бойових дій. Технічні дискусії вже розпочалися, і політична підтримка є», – сказав високопосадовець ЄС.

| А що туристи?

Найбільше розбіжностей між державами-членами традиційно викликають обмеження туристичних поїздок росіян.

«Якщо ви повністю ізолюєте людей, позбавите їх можливості виїжджати за кордон, то створите величезний простір для влади, яка щодня промиває їм мізки», – пояснив свою позицію дипломат однієї з країн ЄС, наголосивши, що висловлює особисту думку.

«І мене трохи шокує, що цю дискусію неможливо вести спокійно», – додав він, описуючи атмосферу обговорень серед дипломатів.

Люди на пляжі в Лакано (південно-західна Франція) 8 серпня 2024 року

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну Євросоюз скасував угоду про спрощення візового режиму з Москвою. Росіяни втратили можливість отримувати візи на пільгових умовах, а перевірки заявників стали суворішими.

Проте повної загальноєвропейської заборони на туристичні візи досі немає.

Країни Балтії, Польща та низка інших держав послідовно виступали за суворіший підхід, наголошуючи на безпекових ризиках і недоречності туристичних поїздок росіян до Європи під час війни проти України.

Натомість Франція, Італія та Іспанія залишаються серед найбільших країн ЄС за кількістю виданих росіянам шенгенських віз.

За статистикою за 2023 рік, Франція видала майже 180 тисяч таких віз (зростання за рік на 23%), Італія – майже 160 тисяч, а Іспанія – близько 100 тисяч.

Держави, які виступають проти загальної заборони, наголошують на необхідності індивідуального розгляду заявок та на тому, що відповідальність за війну не можна автоматично покласти на кожного громадянина Росії.

Водночас економічні інтереси також залишаються важливим чинником.

«Ні для кого не секрет, що для низки держав-членів збереження потоку російських туристів має економічне значення», – сказав один із європейських дипломатів.

«Як і будь-які санкції, такі заходи створюють певні втрати для нас самих, зокрема економічні. Тому це питання ще потребує обговорення», – додав він.

| Спортсмени – наступні?

Нова категорія росіян, для яких у Євросоюзі розглядають можливість візових обмежень, – спортсмени, які приїжджають до Європи для участі у змаганнях.

На відміну від військових чи туристів, з'ясовувати, чи підтримують вони війну проти України, буде простіше. Адже йдеться про значно меншу кількість людей.

Потреба в нових обмеженнях виникла через те, що міжнародні спортивні організації почали поступово повертати російських і білоруських спортсменів до змагань.

У липні 2026 року Міжнародний олімпійський комітет попередньо відновив членство Олімпійського комітету Росії, відкривши шлях до ширшої участі росіян в Олімпіаді 2028 року в Лос-Анджелесі.

Раніше МОК рекомендував допускати російських і білоруських юніорів до міжнародних змагань під їхніми національними прапорами та гімнами. Частина спортивних федерацій також почала скасовувати обмеження.

Учасники церемонії розмахують державними прапорами Росії під час офіційного відкриття чемпіонату Росії з вільної боротьби (етапу підготовки до Олімпійських ігор) у комплексі Live Arena поблизу Москви, 4 травня 2024 року

ЄС непокоїть, що спорт знову може використовуватися для російської державної пропаганди. І заборонаю на видачу віз спортсменам не будуть обмежуватися.

У липні дев'ять країн ЄС звернулися до Єврокомісії із закликом припинити також фінансування спортивних організацій, які допускають російських та білоруських спортсменів до змагань.

«Йдеться про те, як не допустити повернення до статус-кво, який існував до війни. Адже насправді спортивні федерації мають досить широку свободу дій у цьому питанні», – пояснив один із дипломатів.

«Потрібно детальніше розглянути, яку саме фінансову підтримку можуть отримувати спортивні федерації, які потенційно можуть проводити політику, що не відповідає позиції, яку відстоює Європейський Союз», – сказав дипломат.

Це не завадить російським командам брати участь у міжнародних турнірах за межами ЄС, але дозволить запобігти фінансуванню російського спорту європейськими структурами.

| Як реагує Росія?

Москва називає європейські візові обмеження для росіян «дискримінаційними» та погрожує заходами у відповідь.

Речниця МЗС Росії Марія Захарова раніше звинувачувала Євросоюз у «лицемірстві» та «подвійних стандартах», а пропозиції обмежити видачу віз російським громадянам називала частиною нібито «гібридної війни» Брюсселя проти Росії.

На обмеження пересування російських дипломатів у 19-му пакеті санкцій Москва вже відповіла дзеркальними заходами. Із 15 червня 2026 року для дипломатів держав ЄС запровадили додаткові вимоги повідомляти про перетин російського кордону. Російське МЗС заявило, що готове переглянути ці правила, якщо Євросоюз відмовиться від обмежень для російських дипломатів.

На можливу заборону в'їзду колишнім російським військовим раніше також відреагував заступник голови Ради безпеки Росії Дмитро Медведєв. Він пригрозив, що учасники війни проти України можуть потрапити до Європи й без віз, якщо захочуть, «як у 1812 або 1945 роках», натякнувши на військове вторгнення до Європи.

| Що далі?

У понеділок, 12 жовтня, міністри закордонних справ ЄС обговорять візові обмеження для росіян, але остаточних рішень щодо них поки не очікують.

Єврокомісія тим часом готує зміни до Візового кодексу ЄС, які дозволять запроваджувати обмеження на в'їзд громадян країн, що становлять загрозу для європейської безпеки. Йдеться, зокрема, про держави, причетні до диверсій, шпигунства, гібридних атак або військової агресії.

Обмеження можуть застосовувати не до всіх громадян, а до окремих категорій – наприклад, туристів, дипломатів чи учасників бойових дій.

У вересні Єврокомісія вже розпочала офіційні консультації щодо перегляду Візового кодексу. Сам законодавчий проєкт планують представити в першому кварталі 2027 року. Після цього його ще мають погодити Європарламент і Рада ЄС.

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Чорногорія з 1 листопада скасовує безвіз для громадян низки країн, зокрема, Росії та Білорусі

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Росія втратить мільярди, але не всі заборони запрацюють: «розпаковуємо» нові санкції ЄС

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Кіпр закритим усі візові центри на території Росії

Олена Абрамович

Міжнародна оглядачка, кореспондентка Радіо Свобода та створеної Радіо Свобода мережі «Настоящее время». Теми: політика, заходи Євросоюзу та НАТО, життя українців у Бельгії, культура та кіно.

Україна

Світ

Політика

Війна